

jekstremnijim oblicima nečovječnosti.” (Str. 167) U ovom poglavlju autor još prikazuje komunistički režim u Čileu i Etiopiji. Doista je nepotrebno reći, kako kaže R. Pipes, da je ishod komunističkih sustava, napose onog u Kambodi, »antiteza Marxovoj viziji u kojoj komunizam pokreću neosobne ekonomske sile, a on vodi k neograničenoj slobodi za sve.« (Str. 183)

Peto poglavlje, naslovljeno *Pogled unatrag*, donosi nam svojevrсни rezime knjige, ali i povijesnog oblika vlasti koji prikazuje. Ipak, ostaje pitanje: ”Je li do sloma komunizma došlo zbog ljudske pogriješke ili zbog nedostataka sadržanih u samoj njegovoj naravi? Povijest odlučno navodi da je riječ o ovom drugom. Komunizam nije bio dobra zamisao koja je otišla ukrivo; on je bio loša zamisao.” (Str. 185) Bio je loša zamisao svakako, ali odnio je i milijune života, a to ga čini još gorim.

Za kraj, možemo donijeti autorove riječi kojima bismo prikazali središnje obilježje komunizma. »Ukratko«, kaže R. Pipes, »komunizam je propao i bio je osuđen na propast iz najmanje dvaju razloga: prvo, da se nametne jednakost, njegov glavni cilj, potrebno je stvoriti aparat prisile koji pak za sebe zahtijeva povlastice i stoga negira jednakost, i drugo, zato što etnička i teritorijalna odanost, sukobljena s klasnom odanošću, uvijek i svugdje pobjeđuje, rastapajući komunizam u nacionalizmu, a što je razlogom da se socijalizam tako lako udružuje s fašizmom.« (Str. 194)

Kao zamjerku ovoj knjizi mogli bismo navesti stavovitu pristranost kojom se želi prikazati superiornost zapadnjačkoga kapitalističkoga sustava, osobito na području SAD-a i Velike Britanije. Analiza komunizma bila bi u mnogome potpunija kad bi bila poduzeta i u okviru Hladnog rata, ali i nekih ekonomskih problema kapitalizma. S druge strane, dvojbena je teza o političkom sustavu u Kini kao jedinom autonomnom komunističkom obliku neovisnom o Moskvi, bu-

dući da u kategoriju tih sustava nije ušla Jugoslavija za vrijeme Tita. Naime u ovoj knjizi nema analize razvoja komunizma u Jugoslaviji sa svim njegovim značajkama. Taj nedostatak raspravu o komunizmu u mnogome ostavlja nepotpunom.

U konačnici, recimo da je komunizam bio najgora perverzija plemenite ideje o ljudskoj jednakosti i mogućnosti stvaranja slobodnih uvjeta života za sve. Upravo žrtve koje je odnio najbolje svjedoče njegovu zločinačku narav. Smatramo stoga kako je ova knjiga izniman izvor brojnih informacija i interpretacija povijesnih događanja koje mogu biti od velike koristi svima koji se zanimaju za spomenutu tematiku.

Tomislav Krznar

Mario Cifrak i Nikola Hohnjec (ur.), *Neka iz tame svjetlost zasine! Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Adalbertu Rebiću povodom 70. obljetnice života i 40. obljetnice profesorskog rada* (Teološki radovi, Svezak 50, Kršćanska sadašnjost & Biblijski institut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2007.), 727 označenih stranica.

Velike obljetnice većeg broja znamenitih ličnosti Crkve u Hrvata, u završnom desetljeću prošlog tisućljeća i u manje od sedam godina prvog desetljeća ovog milenija, njihovi prijatelji i kolege obilježili su impozantnim znanstvenim zbornicima. Ugodno je podsjetiti se na nekoliko tih impresivnih djela.

Na 709 stranica, u povodu 60. rođendana Ivana Goluba, u Rimu 1991. godine, marom tadašnjeg rektora u Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima Ratka Perića, pojavio se zbornik *Homo — imago et amicus Dei (Čovjek — slika i prijatelj Božji)*. U tom zborniku se nalaze priloge gotvo 60 eksperata iz teologije i drugih područja kulture i znanosti.

Tri godine kasnije (1994.) u Zagrebu, na 726 stranica, pod uredničkim ravna-

njem Marijana Steinera, gotovo 40 teologa pišu za zbornik *Synthesis theologica* u čast (nedavno preminuloga »hrvatskoga Guardinija«) Rudolfa Brajičića, prigodom 75. obljetnice njegova života.

Nije trebalo čekati ni godinu dana od pojave zbornika u čast R. Brajičiću kada je stigao sljedeći *Festschrift*, sada u čast bibličaru Marijanu Jerku Fućaku. Za ovaj zbornik od 514 stranica, s naslovom *Diaconus verbi Marijan Jerko Fućak: 1932. — 1992.*, njegov subrat i kolega Zvonimir Izidor Herman, sada pokojni, pokrenuo je međunarodnu grupu od gotovo 40 suradnika.

Iste, 1995. godine u Zagrebu, pod ravnanjem Antuna Škvorčevića, na 717 stranica prigodom 900. obljetnice Zagrebačke (nad)biskupije objelodanjen je zbornik *Zagrebačka biskupija i Zagreb: 1094. — 1994.* u čast kardinalu Franji Kuhariću.

Nekako na prijelazu s drugoga u treće tisućljeće (2000–2001), u Splitu i Zagrebu Hrvatini Gabrijel Jurišić uspijeva angažirati 35 hrvatskih teologa koji pišu o raznim mariološkim aspektima, čime nastaje djelo *Ancilla Domini — službenica Gospodnja, mélanges* od 728 stranica, u čast hrvatskog i svjetskog mariologa Pavla Melade.

Samo malo kasnije (2001), u Zagrebu, na 510 stranica, mladi hrvatski bibličar Mario Cifrak s ekipom od preko 30 suradnika priređuje zbornik *O kraljevstvu nebeskom — novo i staro (De regno coelorum — nova et vetera: liber miscellaneus in honorem Bonaventurae Duda in occasione XV lustri et X lustri sacerdotii)*, zbornik radova u čast Bonaventuri Dudi u povodu njegova 75. rođendana i 50. godine svećeništva.

Tih šest velikih zbornika — koji su nastali u čast Goluba, Brajičića, Fućaka, Kuharića, Melade i Duda — stavili su na raspolaganje hrvatskom čitateljstvu oko 4000 stranica kvalitetnoga, pretežno teološkoga štiva.

Dobro je imati na umu tu činjenicu sada kada se pojavio sedmi veliki zbor-

nik *Neka iz tame svjetlost zasine! Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Adalbertu Rebiću povodom 70. obljetnice života i 40. obljetnice profesorskog rada*. Prigodu pojave ovog zbornika smatram zapravo pravom svečanošću ponajprije zbog njegove sadržajne vrsnosti te zbog njegove impozantnosti. Svečanost je prilika u kojoj se spominju važniji srodni događaji. Stoga sam upravo spomenuo, zapravo »izabrao« šest velikih zbornika koji su prethodili zborniku u čast A. Rebiću. No, mogao sam spomenuti i veći broj drugih svečanih znanstvenih izdanja u čast ličnosti koje su obilježile ponajprije hrvatsku filozofsku i teološku znanost, ali su znanstvena izdanja, priređena njima u čast, zahvaćala i druga područja kulture i znanosti. To su primjerice zbornici: *Ljepota istine* (zbornik u čast Miljenka Belića, Zagreb 1996, 291 str.); *Spe gaudentes — U nadi radosni* (zbornik u čast Celestina Tomića, Zagreb 1997., 411 str.); *Interpres verbi* (zbornik u čast Ljudevita Rupčića, Mostar 1998, 344 str.); *Verbi minister et omnis creati cultor* (zbornik u čast Vitomira Slugića, Sarajevo 1998, 319 str.); *Ljubav prema istini* (zbornik u čast Tome Vereša, Zagreb 2000, 448 str.); *Oči vjere* (zbornik u čast Josipa Čurića, Zagreb 2002, 264 str.); *Na granicama riječi* (zbornik u čast Drage Šimundže, Split 2005, 640 str.).

Uz bok, ili na čelo možda, svim tim vrijednim izdanjima stala je na samom početku 2007. knjiga *Neka iz tame svjetlost zasine! Za 727 stranica ove (i vizualno) veoma privlačne knjige zahvaljujemo, još jednom, M. Cifraku*. Nije vrijedni Cifrak ovaj put bio sam u tom velikom poslu. U suradnji s njim, radio je Nikola Hohnjec. Ova dvojica hrvatskih bibličara su uspjeli motivirati na suradnju međunarodnu skupinu od preko 30 eksperata, uglavnom egzegeta. Stoga uz hrvatski jezik, na kojemu su većina članaka, prilozi u ovom zborniku pisani su još na tri jezika: dva članka na slovenskom (J. Krašovec i R. Snežna Večko), dva na nje-

mačkom (J. Kremer i J. Schmatovich) i jedan na engleskom jeziku (V. Mamić).

Trodijelni, središnji dio zbornika *Neka iz tame svjetlost zaslone!* (str. 9–637) »uokviren« je *Predgovorom* (str. 5–7) i *Bio–bibliografijom prof. dr. sc. Adalberta Rebića* (639–723).

Dobro su učinili urednici zbornika, M. Cifrak i N. Hohnjec, što su pisanje *Predgovora* povjerali Boži Lujicu. Lujic je naime, kako i sam ističe pri kraju *Predgovora*, Rebića »zamijenio na Katedri Staroga zavjeta i preuzeo najveći dio njegovih predmeta« (str. 7). U tom *Predgovoru* Lujic je jasno i sržno čitatelju otkrino vrata u zbornik i ukratko predstavio Slavjenika kojemu je taj zbornik priređen »kao *hommage*« (str. 5).

Ako je B. Lujic bio kratak u *Predgovoru*, to nikako nije mogla biti Danijela Miklaužić kojoj je trebalo preko 80 stranica u zborniku za Rebićevu *Bio–bibliografiju*, koju je autorica podijelila u dva dijela. U prvom dijelu, pod naslovom *Bio–grafija*, Miklaužić donosi najprije Slavjenikov životopis, nakon čega slijede referencije 23 Rebićevih objavljenih knjiga, pa referencije 13 djela koje je Rebić uredio, te na kraju popis četiriju težišta Rebićeva znanstvenog istraživanja (egzegeza 7 starozavjetnih knjiga, obrada raznih aspekata sinoptičkih evanđelja, arheologija Palestine i bavljenje judaizmom). Masnim slovima autorica biografije ističe da je A. Rebić, u raznim časopisima u zemlji i inozemstvu, objavio oko 380 naslova (znanstvenih, preglednih, stručnih), oko 50 priopćenja te oko 336 recenzija. Uz to Rebić je preveo 26 knjiga, s pet jezika. Miklaužić je također naznačila da se biografski podaci o A. Rebiću mogu naći u *Hrvatskom općem leksikonu* (sub voce), u knjizi *Tko je tko u Hrvatskoj* (sub voce), te u *Općem religijskom leksikonu* (sub voce). Ovaj zadnji leksikon, koji je izdao Leksikografski zavod Miroslav Krleža u Zagrebu 2002., nastao je zahvaljujući upravo A. Rebiću.

Odmah zatim, u drugom dijelu toga bio–bibliografskog predstavljanja A.

Rebića, pod naslovom *Bio–bibliografija po godinama*, Miklaužić je, crpeći podatke iz Rebićeva osobnoga arhiva, kronološkim redom, po godinama, donijela popis (a često i kraći opis) Slavjenikova djelovanja od 1960. godine do uključno 2006. godine.

Nakon toga iscrpnoga, zadivljujućega, kronološkoga bio–bibliografskoga (p)opisa opusa »fenomena A. Rebića«, slijedi *Sadržaj* zbornika (str. 725–727). Osobno bih bio zadovoljniji da se prije *Sadržaja* nalazi barem neko detaljnije kazalo (imensko, predmetno...). Ovu malu nelagodu ću međutim prevladati imajući na umu da najopsežniji, glavni i središnji dio zbornika nudi čitatelju pravo znanstveno bogatstvo.

Zato ću se sada sasvim »okrenuti« tome središnjem dijelu knjige *Neka iz tame svjetlost zaslone!*, dijelu koji obuhvaća preko 600 stranica, a kojeg su priredili kolege i prijatelji A. Rebića iz više zemalja. U popisu članaka zbornika, koji će odmah uslijediti, uz svakoga pisca, s jednom iznimkom, navest ću (u zagradi) i mjesto odakle je pisac.

Prvi, *Hermeneutski dio* zbornika, na stranicama 9–46, ima dva članka: Jože Krašovec (Ljubljana): »Razmerje med znanostjo in vero v kozmološki in biblično–personalistični perspektivi« i Marinko Vidović (Split): »Aktualnost i naglasci suvremene egzegetske znanosti«.

Drugi, *Egzegetsko–teološki dio* zbornika, na stranicama 47–538, ima čak 23 članka: 13 tekstova se odnose na raznovrsne biblijske teme Staroga zavjeta i 10 na teme iz Novoga zavjeta. Navest ću redom pisce i naslove njihove članaka:

Anto Popović (Sarajevo): »Sedmi dan stvaranja — Post 2, 1–3. Egzegetsko — teološka analiza sedmoga dana (Post 2, 1–3) u kontekstu opisa stvaranja (Post 1, 1–2, 3)«; Franjo Vidović (Graz): »'Gdje si (čovječe)?' — Post 3, 9 hky. *Conditio humana* prema Post 2 — 3«; Karlo Višaticki (Đakovo): »Beer Šeba — 'Zdenac sedmorice' ili 'Zdenac zakletve'?«; Božo Lujic (Zagreb): »Izrael-

ska religija gledana očima jednoga stranca. Narativna analiza Izl 18, 1–12«; Vinko Mamić (Rim): »The *Shema*. Textual Criticism and Exegetical Notes«; Terezija Snežna Večko (Maribor): »Preobilje Božje velikodušnosti (Neh 9,5–37)«; Luka Marijanović (Đakovo): »Psalam 137 — sjećanje na progonstvo«; Danijel Berković (Zagreb): »Elementi teološke gramatike u čitanju proroka Izaije«; Ivan Šporčić (Rijeka) & Bruna Velčić (Rim): »Metaforika faune u knjizi proroka Hošee«; Mladen Horvat (Varaždin): »Kultni kontekst targuma Jonatana (TgJ) — Mih 3,1–4«; Tomislav Vuk (Jeruzalem): »Doprinos komparativnog jezikoslovlja za proučavanje hebrejske Biblije. Neke metodološke postavke i primjeri, naročito na imenima Jeruzalema i Betlehema«; Božo Odošić (Sarajevo): »Jeruzalem u svjetlu misterija objave. Bônēh Jerûšāla'im Adonaj — Jahve gradi J^cruzalem«; Domagoj Runje (Rim): »Hramski svitak i Petoknjžje«; Marijan Vugdelija (Split): »Blaženstvo čistih srcem (Mt 5,8); Ivan Dugundžić (Zagreb): »Lik i uloga kršćanskoga pismoznanca u Matejevu evanđelju«; Darko Tepert (Jeruzalem): »Implicitni navodi Petoknjžja u Lk 1«; Darko Tomašević (Sarajevo): »Božja ljubav — temelj i zalog uskrsnuća (Lk 20,27–40)«; Pero Vidović (Zagreb): »Uhićenje kralja (Iv 18, 1–12)«; Mario Cifrak (Zagreb): »Ps 110(109) u poslanici Hebrejima«; Mato Zovkić (Sarajevo): »Kršćanska molitva prema Jakovljevoj poslanici«; Nikola Hohnjec (Zagreb): »Govor o Bogu u knjizi otkrivenja«; Jacob Kremer (Wien): »Auferstehung Jesu — das große Geheimnis. Hinführung zum Glauben an die Osterbotschaft heute — ein Versuch«; János Schmatovich (Győr): »Eucharistie im Lichte der alttestamentlichen Vorbilder«.

Treći, *Egzegetsko–teološki dio* zbornika, na stranicama 539–637, sadrži 6 članaka: Yohanan Ben Mikael: »Židov Isus iz Nazareta«; Tomislav Zdenko Tenšek (Zagreb): »Sirijski izvor spisa Bazilija

Velikog ΑΣΚΗΤΙΚΗ ΠΡΟΔΙΑΤΥΠΩΣΙΣ«; Franjo Šanjek (Zagreb): »Biblija bosansko–humskih krstjana«; Marijan Biškup (Zagreb): »Hrvatski dominikanci i kršćanski istok nekad i danas«; Juraj Kolarić (Zagreb): »Međimurska kajkavska Biblija«; Tomislav Ivančić (Zagreb): »Nereligiozna interpretacija biblijskih pojmova«.

Iz upravo navedenih naslova iz zbornika i onaj tko nije još imao tu knjigu u rukama, otkrit će da se u ovom zborniku nalazi velika tematska freska. Pisci tih, pretežno biblijskih članaka u ovom zborniku držali su se visokih znanstvenih standarda. Upravo zbog toga čitatelju tih priloga, meni primjerice, došla je »nedomoljubna misao« u sljedećem obliku: šteta što ti članci zbog opsežnosti čitateljstva nisu na nekom svjetskom jeziku; još preciznije, šteta što nisu svi, a ne samo jedan članak, na engleskom. Je li zapravo činjenica da je u zborniku jedan članak na engleskom i dva na njemačkom neka vrsta najave da ćemo u nekoj, ne dalekoj budućnosti dobiti kod nas u Hrvatskoj srodne zbornike koji će biti sasvim, ili gotovo sasvim na vladajućem engleskom jeziku?

Ne zaboravljajući visoki znanstveni standard priloga u ovom zborniku, smijem sada na trenutak i maštati: Kad bi najveći dio članaka ovoga zbornika bio na engleskom, i da su ti članci tiskani u nekim časopisima koji su etablirani na globalnoj svjetskoj razini (primjerice u časopisu *Biblica* ili u *New Testament Studies* ili u *Revue Biblique* i sl.), čitatelji tih časopisa ne bi im imali nikakvih zamjerki jer prilozi zbornika zadovoljavaju kriterije tih zahtjevnih revija.

Pisac pak ove recenzije je već zamijetio (i pomalo suosjeća s tiskarom koja bi mogla imati zbog toga manjih teškoća) da ni ovaj, relativno kratki tekst, nije mogao biti dovršen bez barem jedne riječi na hebrejskom alfabetu, tri hebrejske riječi u latiničnoj transliteraciji i dvije riječi na grčkom alfabetu budući da se

ti izrazi u tim oblicima nalaze u naslovima triju priloga u zborniku.

Pisci pak brojnih biblijskih članaka u zborniku, u razvijanju svojih tema, služe se biblijskim citatima, nekada i u obilnijoj mjeri, uglavnom na izvornim biblijskim jezicima, pretežno na hebrejskom i grčkom. U vezi s tom činjenicom pisac ovog prikaza zbornika za *Obnovljeni život* našao se u izvjesnoj dilemi. S jedne strane, neupitno mu je da citiranje biblijskih tekstova na izvornim biblijskim jezicima (i onda kada su ti citati u latiničnoj znanstvenoj transliteraciji) jest u skladu s već spomenutim visokim znanstvenim kriterijima. S druge strane, međutim, sasvim mu je jasno da je primjenjivanjem takve metodologije veoma reduciran broj čitatelja ovoga izvanrednoga zbornika. Kao što mi je malo prije došla »nepatriotska napast«, tako mi sada dolazi pitanje u »patriotskom« smjeru: za koga mi (tj. hrvatski bibličari) pišemo? Ovakvim (retoričkim) pitanjem izričem na neki način činjenicu da mnogi naši čitatelji, makar veoma obrazovani i zasigurno zainteresirani za mnoge teme u zborniku, zbog nepoznavanja biblijskih izvornih jezika ne mogu čitati veći dio članaka ove knjige, što smatram izvjesnim gubitkom, kako za čitatelje tako i za knjigu.

U razgovoru s jednim kolegom koji se kao i ja osobno veoma obradovao ovom zborniku i smatra ga jednim od najboljih zbornika koji su se na našim prostorima pojavili, reče mi on sljedeće: »E, kada bi se sada moglo prirediti jedno »jednostavnije«, jezično »prilagodeno« izdanje članaka ove lijepe velike knjige za one čitatelje koji se rado služe Biblijom i biblijskom tematikom, ali ne i biblijskim originalnim jezicima.«

Sve u svemu, zbornikom *Neka iz tame svjetlost zasine!* prof. dr. Adalbert Rebić dobio je dragocjen dar povodom 70. obljetnice svoga života i 40. obljetnice profesorskog djelovanja. Ovaj zbornik, pogotovo *Bio-bibliografija* o A. Rebiću u njemu, o kojoj je već bilo govora, također omogućuje čitateljskoj javnosti da

cjelovitije otkrije i sebi posvijesti tko je slavljениk A. Rebić: prijatelj, svećenik — svestrani navjestitelj, političar (kada je to bilo najpotrebnije za naciju), profesor (formator) generacijama, leksikograf, znanstvenik — bibličar... Velik bi popis morao nastati kada bismo pokušali obuhvatno nanizati pojmove kojima bi bio cilj naznačiti tko je A. Rebić i koje je značenje imao, i još ima, »fenomen A. Rebić« za našu Crkvu i Domovinu.

Zbornik *Neka iz tame svjetlost zasine!*, koji je dostojanstvena čestitka koju su A. Rebiću priredili prijatelji i kolege, ima i samom svojom namjenom znakovitost koja govori o Svečarevu životu, koji je, njegovim plodnim djelovanjem, bio darivanje. Ovaj dar Slavljениku istodobno je Slavljениkov poklon za druge. Tolikim kvalitetnim prilozima zbornik *Neka iz tame svjetlost zasine!* jest zapravo Svečarev dar i samim člankopiscima (od kojih su mnogi — na razne načine — njegovi učenici) te svim onima (čitateljima) na našim prostorima za koje A. Rebić nastavlja i dalje uspješno i predano živjeti i stvarati.

Pero Vidović

Ivan Koprek (ur.), *Poslovna etika i duhovnost*, Zbornik radova međunarodnog simpozija održanog u Zagrebu 12. studenoga 2005, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2007, 198 str.

S potpunom sigurnošću možemo ustanoviti da je etika danas jedna od najvažnijih i najživotnijih filozofskih disciplina. Njezina neotklonjivost očituje se kroz čovjekovo zauzimanje stava, djelovanje i postupanje u obiteljskom i građanskom ambijentu, u politici, ekologiji, javnom priopćavanju, medicini, biotehnologiji, industrijskoj proizvodnji, posredovanju, trgovini itd. Za ovaj prikaz je značajno primijetiti da se čovjek unutar čitavog niza zanimanja i društvenih ulo-